

„Aki tud, nem beszél.” Miklós Pál

130 éve született Hulják János (1884–1942)

BÁNKUTI Gábor, BOROS Ádám, BŐHM Péter, Cs. L. és MIKLÓS Pál írásai felhasználásával összeállította:
TAKÁCS Attila

Debreceni Egyetem TTK Növényteni Tanszék, H-4010 Debrecen, Pf.: 14.; limodorum.abortivum@gmail.com

In memoriam János Hulják (1884–1942)

Abstract – János Hulják prominent Hungarian botanist was born 130 years ago. He worked as teacher and director in elementary school at Pereces (today it belong to Miskolc). He played key role in the floristic exploration of Northern Hungarian Mountain Range. His huge herbarium collection was destroyed during World War II., only the exchange material was preserved (about few hundred sheets), mainly in BP and DE. Some vascular plant species [*Centaurea huljakii* J. Wágner, *Sorbus huljakii* Kárpáti, *Galium × huljakii* Jávorka and *Pilosella auriculoides* subsp. *huljakii* (Zahn) Soják] were named after him.

Keywords: floristic studies, history of Hungarian botany, Northern Hungarian Mountain Range, personalia

Összefoglalás – Hulják János a Miskolc melletti Perecesen dolgozott tanítóként. Munkássága során elévülhetetlen érdemeket szerzett az Északi-középhegység florisztikai feltárásában. Nevéhez fűződik többek közt a *Lathyrus pisiformis* és a *Micromeria thymifolia* kimutatása hazánk területéről.

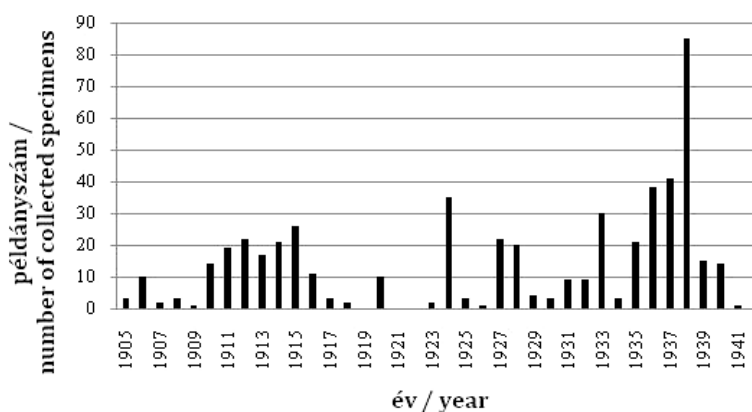
Kulcsszavak: botanikatörténet, Északi-középhegység, florisztika

Hulják János a Trencsén megyei Rajecről származó család sarjaként a Bács-Kiskun megyei Újkécskén (a mai Tiszakécskén) született 1884. május 16-án. Édesapjához hasonlóan tanítói pályát választott. Diplomáját Losoncon szerezte. Pályája alakulására az apai példa mellett Borbás Vince és Herman Ottó voltak hatással. Borbással 1905-ben, kevéssel annak halála előtt találkozott Kolozsváron. Ő bízta Huljakot a bükkői Bélkő „ostromára”, melynek meg is lett az eredménye (a korabeli Magyarországon addig kizárólag illír területekről ismert *Micromeria thymifolia* felfedezése, 2. ábra), s ez Hulják éles szemét és Borbás kiváló intuícióját egyaránt bizonyítja. Ugyancsak fiatalon kötött ismeretséget Herman Ottóval, akire a diszciplináris különbség ellenére is mestereként tekintett.

Miután diplomáját megszerezte egy évig Mezőtárkányon, majd 1904-től Perecesen tanított. 20 éves korától nyugdíjba vonulásáig 35 esztendőn át oktatta a bányászok, vajúrok gyermekeit a Miskolc melletti bányásztelepülésen. Tanítóként és botanikusként is itt teljesedett ki munkássága.

Botanikai gyűjtőútjainak elsődleges és leggyakoribb célpontja a Bükk hegység volt, de rendszeresen járta a Mátra, a Gömör–Tornai-karszt, az Eperjes–Tokaji-hegylánc vonulatait ugyanúgy, mint az Északi-Kárpátokat, az Alacsony Tátrát, a Kis- és Nagy-Fátrát, a Gömör–Szepesi-érchegységet és a Liptói-havasokat. Mindenütt gazdag herbáriumi anyagot gyűjtött (1. ábra), melyet nagy gonddal preparált. A herbáriumi példányok céduláin példátlanul pontos, részletes lelőhely- és termőhelyleírásokat tüntetett fel. Becslések szerint gyűjteménye tízezres nagyságrendű példányból állt, melyet otthonában tárolt. A terjedelmes herbáriumi kötegek a tanítói lakás minden helységét megtöltötték. Halálát követően hagyatékát a szegedi egyetem vásárolt meg, ám a gyűjtemény a második világháború idején elpusztult. Nagy szerencse, hogy Hulják szakmai kapcsolatait herbáriumi példányok ajándékozásával és cseréjével is erősítette, így lehetséges, hogy párezer lap mégis fennmaradt irdatlan gyűjteményéből. A Hulják-herbáriumból nagyobb számú példányt a MTM Növénytára, a Szent István Egyetem és a Debreceni Egyetem Herbáriuma őriz. Részt vett a *Flora Hungarica*, a *Gramina Hungarica* és a *Herbarium Hieraciorum* című exsiccata gyűjtemények munkálataiban is.

1. ábra. Hulják János gyűjtési aktivitása a Magyarország Orchideáinak Herbáriumi Adatbázisa (MOLNÁR V. *et al.* 2012) és a Debreceni Egyetem Herbáriumának Adatbázisa (TAKÁCS *et al.* 2014) alapján.

Fig. 1. Collection activity of János Hulják based on the Herbarium Database of Hungarian Orchids (MOLNÁR *et al.* 2012) and Herbarium Database of Debrecen University (TAKÁCS *et al.* 2014).

Hulják János célja az Északi-középhegység flórájának minél alaposabb feltárása volt, különös tekintettel annak ritkább, sérülékenyebb elemeire. Legfontosabb eredményeit rendre publikálta. Felfedezései közül mindenképp említést érdemelnek a florisztikai-növényföldrajzi szempontból (is) értékes adatai: a hazánkban addig ismeretlen *Lathyrus pisiformis* észlelése Tokaj-Hegyalján (2. ábra), a *Daphne cneorum* és a *Micromeria thymifolia*¹ kimutatása a Bükk hegység flórájából (3. ábra), valamint az *Erythronium dens-canis* megtalálása az Aggteleki-karszton.

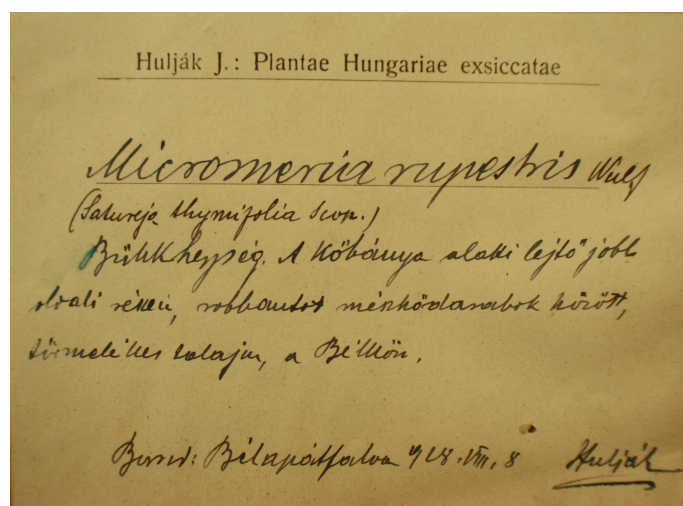
Különös figyelmet fordított az infraspecifikus taxonok és hibrid-taxonok tanulmányozására. A Hulják auktor-nevét viselő taxon-nevek többsége ma sajnos nem elfogadott, szinonim- vagy tisztázatlan státuszú. Ez alól kivételt jelent a *Galium × buekkense* Hulják. A nemzetközileg elfogadott, érvényes kombináció a *G. abaujense* Borbás és *G. verum* L. hibridjét jelöli.

¹ A *M. thymifolia*-t Bartha Andor találta elsőként a Bükkben, ám a növényt csak Hulják felfedezése után határozta meg (VOJTKÓ 2001).

2. ábra. A *Lathyrus pisiformis* bizonyító példány Tállyáról, a Debreceni Egyetem Herbáriumában.
Fig. 2. The evidentiary-specimen of *Lathyrus pisiformis* from Tállya (N-Hungary), collected by Hulják.

Korának legjelesebb botanikusaival tartotta a kapcsolatot. Levelezett például Degen Árpáddal, Kováts Ferencsel, Lányi Bélával, de Győrffy István, Soó Rezső, Jávorka Sándor, Thaisz Lajos, Lyka Károly, Boros Ádám, Budai József barátságát is bírta. Bartha Andorral a Bükkben, Margittai Antallal a Nagy-Fátrán, Wágner Jánossal a Balkánon gyűjtött együtt. Gyűjteményének néhány példányát (kritikusabb taxonokat) Polgár Sándornak, Máthé Imrének, Soó Rezsőnek adta át meghatározásra.

3. ábra. A bükki Békén felfedezett *Micromeria thymifolia* bizonyító példányának cédulája a Debreceni Egyetem Herbáriumából.

Fig. 3. Label of the evidentiary-specimen of *Micromeria thymifolia*, collected by Hulják on its only Hungarian locality (Bükk Mountains, Békő).

Teljesítménye különösen figyelemre méltó, ha arra gondolunk, hogy a perences-bányatelepi tanító számára minden bizonnyal nagyobb kihívás volt figyelemmel kísérni a szakmai fejleményeket, beszerezni a szakirodalmat, hozzáférni összehasonlító herbáriumi anyaghoz, stb., mint nagyvárosi intézményekhez kötődő kollégáinak, akik hivatásszerűen művelték a növénytan tudományát. Miközben a magyar botanika jeles tudósává küzdötte fel magát, mindvégig megmaradt a bányatelepi iskola szerény igazgatójának. Állhatatos munkával elért eredményei elismerésül a Magyar Tudományos Akadémia Wodianer-díjjal tüntette ki (1937), melyet akkoriban érdemes tanítóknak ítéltek oda.

A bányatelepen a családon kívül másnak nem igazán volt tudomása arról, hogy jeles kutató él körükben. Különös érdeklődése (és minden bizonnyal zárkózott természete) miatt inkább különnek tartották. Egykori tanítványai visszaemlékezései szerint iskolai teendői végeztével minden idejét növényeinek szentelte: hétvégéken és vakációkor tavasztól őszig gyűjtött, s a gyűjtött anyag preparálásával volt elfoglalva. Munka közben nem volt szabad zavarni, s ha mégis sor került ilyesmire, úgy ijedt föl a belépő köszöntésére, mint aki másik világból tér meg, s ilyenkor még a szokásosnál is morcosabb volt. Jóságú, emberséges gondolkodású, nem sokat beszélő, de mindig okosan, bölcsen szóló, örökké tevékenykedő, szelíd természetű ember volt. Szótlansága még két lánya körében is csak ritkán tört meg. Derülten beszélgetni csak egy tanítóbarátjával és a bükki szénégetőkkel látták.

Íróasztalán mindig volt egy csokor vadvirág. A kitenyészett dísnövényeket nem szerette. Azt tartotta, hogy a vadvirágok Isten leggyönyörűbb alkotásai. Érezni rajtuk a Teremtő keze nyomát, melyet az emberi tudás még nem törölt le.

Jóízű derűvel tudta emlegetni az esetet, mikor a trianoni csehszlovák határ közelében kutatott. Bolyongás közben mindenről megfeledkezve messze elkalandozott. Eljutott egy kis község határába, ahol a leventék éppen harcszerű játékban vettek részt. A leventék számára nagyon gyanús volt az idegen, aki szerény hegymászó öltözékben járt-kelt, szemlélődött, időnként feljegyzéseket készített. Körülvették, fegyvereiket rászegezték s a csendőrsre kísérték. A különös csoport nagy érdeklődést keltett faluszerte. A botanikus roppant kényelmetlenül érezte magát ebben a helyzetben. Más alkalommal is irtózott a nyilvánosságtól, hát még ilyen körülmények között! Végül az őrmester előtt sikerült igazolnia magát, elmondta kutatása célját, s kitűnt, a leventék jó szándékú kutatót vettek őrizetbe kém helyett. Hulják megnyugtatta a restelkedő leventéket: egyáltalán nem haragszik, sőt, megnyugvással tölti el, hogy ennyire ügyelnek a haza biztonságára. Milyen jellemző ez az eset egyéniségének szeretetreméltóságára!

Hasonlóan sokatmondóak önnön magáról írt sorai:

„Kutatásaim során bebarangoltam az egész országot. Éreztem, hogy szerény tudással én is hozzájárulok hazánk flórájának teljes feltárásához. Hiszen voltaképpen csak 1867 óta foglalkozunk rendszeresen a növénytannal és sokat kell pótolnunk, hogy – ne menjünk messzire – például a német botanika nyomdokaiba léphessünk. Ez ösztökélt munkára engem is. Nem mondom, növénykutató szenvedélyem miatt zárkózott életet éltem és szinte elszoktam az emberektől. Emiatt mindenütt különcként tartottak. Nem értettek meg az emberek és csak az erdővédek voltak azok, akik megértettek. Ha visszanezék életemre, talán nyugodtan mondhatnám: nem tétlenkedtem. Egyetlen fájó érzésem maradt, hogy sokezer tanítványom között egy sem akadt, aki hajlamot árult volna el a legszebb tudomány iránt.”

Bár fájalta, hogy nem akadt famulusa, akiből botanikust faraghatott volna, meg kell jegyezni, hogy unokaöccse, Hulják József, aki Percesen nevelkedett, az erdész szakmát választotta, talán nem teljesen függetlenül a Bükk erdeit oly buzgón járó nagybátyjától. Bizonyos, hogy hatással volt a rovarpreparátorként ismertté vált Czeglédi Edit (Hámori Sándorné) szemléletének alakulására is, aki fiatal éveit Percesen töltötte s sokat segített Huljáknak növényei begyűjtése, preparálása során.

1939-től nyugdíjas, ám ezekben az éveiben szívpanaszai miatt csak kevés gyűjtőútra tudott sort keríteni. Boros Ádám (1959) szerint „nagy ügyszeretete, lelkesedése és kitartása vitte őt idő előtt a sírba”. Szervezete gyengüléséről tudomást nem véve folytatta munkáját. 1942 októberében érte a halál. A diósgyőri vasgyári temetőben helyezték örök nyugalomra.

A tudós-tanító emlékét őrzi a tiszteletére elnevezett taxonok sora: *Centaurea huljakii* J. Wágner (*Repert. Spec. Nov. Regni Veg.* 38: 286., 1935), *Sorbus huljakii* Kárpáti (*Feddes Repert. Spec. Nov. Regni Veg.* 62: 148, in clavi, 196., 1960), *Galium × huljakii* Jávorka (*Magyar Bot. Lapok* 26: 24. hybr., 1928), *Pilosella auriculoides* subsp. *huljakii* (Zahn) Soják (*Čas. Nár. Mus., Odd. Přír.* 141 (1–2): 60., 1972), továbbá a miskolci Hulják János utca.

Köszönetnyilvánítás

Köszönet illeti Hulják Pétert és Koscsó Jánost, akik a Hulják Jánosról megjelent cikkek összegyűjtésével és portréjának felkutatásával segítették e megemlékezés teljessé tételét. Vojtkó Andrásnak és Molnár V. Attilának a kézírathoz fűzött észrevételeikért, javításaikért tartozom köszönettel.

Hulják János publikációinak jegyzéke

- HULJÁK J. (1908): Adatok az északnyugati felvidék flórájához. – *Természettudományi közlöny* 40 (472): 700–701.
HULJÁK J. (1908): Adatok a magyar Északnyugati Felvidék Flórájához. – *Magyar Botanikai Lapok* 7 (4–8): 241–244.

- HULJÁK J. (1909): A *Trifolium Lupinaster* L. felfedezése Magyarországon. – *Magyar Botanikai Lapok* 8 (1–4): 33–38.
- HULJÁK J. (1917): A *Juncus castaneus* Sm. a Magas-Tátra flórájában. – *Magyar Botanikai Lapok* 16 (1–12): 140.
- HULJÁK J. (1922): A *Lathyrus pisiformis* L. hazánkban. – *Magyar Botanikai Lapok* 21 (1–12): 63–64.
- HULJÁK J. (1922): Az *Ajuga pyramidalis* L. a Liptói Havasokban. – *Magyar Botanikai Lapok* 21 (1–12): 23–25.
- HULJÁK J. (1925): Adatok az Északnyugati Kárpátok növényismeretéhez. – *Magyar Botanikai Lapok* 24 (1–12): 95–96.
- HULJÁK J. (1926): Florisztikai adatok a Gömör-szepesi Érchegység és az Eperjes-tokaji Hegylánc területének ismeretéhez. – *Magyar Botanikai Lapok* 25 (1–12): 266–269.
- HULJÁK J. (1927): Florisztikai adatok a Bükk- és Mátra-hegyvidékének ismeretéhez. – *Magyar Botanikai Lapok* 26 (1–12): 23–25.
- HULJÁK J. (1929): A *Daphne cneorum* L. és néhány érdekesebb növény előfordulása a Bükkhegységben. – *Magyar Botanikai Lapok* 28 (1–12): 34–36.
- HULJÁK J. (1933): A *Micromeria rupestris* Wulf. a Bélkőn és néhány érdekesebb adat a Magyar Középhegység flórájából. – *Magyar Botanikai Lapok* 32 (1–6): 77–83.
- HULJÁK J. (1937): Az *Erythronium dens canis* és néhány érdekesebb florisztikai adat a Magyar Középhegységből. – *Botanikai Közlemények* 34 (1–2): 45–48.
- HULJÁK J. (1938): A *Calluna vulgaris* és néhány más érdekesebb növény a Gömör-Tornai-Karszt vidékéről. – *Botanikai Közlemények* 35 (3–4): 218–220.
- HULJÁK J. (1941): Adatok a Magyar-Középhegység északnyugati része növényzetének ismeretéhez. – *Botanikai Közlemények* 38 (1–2): 73–79.
- HULJÁK J. (1942): Adatok Rozsnyó környéke növényzetének ismeretéhez. – *Botanikai Közlemények* 39 (5): 246–251.

Irodalom

- BÁNKUTI G. (1942): A virágok szerelmese. – *Felsőmagyarországi Tanügy* 7 (11): 242–246.
- BOROS Á. (1959): A borsodi flóra kiváló kutatója. Hulják János. – *Borsodi szemle* 3 (3): 46.
- BŐHM P. (1937): A mi értékeink. – *Felsőmagyarországi Tanügy* 2 (8): 175–177.
- CSONGOR Gy. (1960): A szegedi Móra Ferenc Múzeum herbárium. – Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1958–1959: 197–221.
- KERÉNYI-NAGY V. (2010): Rózsa (*Rosa* spp.) herbárium – a gödöllői Szent István Egyetem gyűjteménye. – *Kanitzia* 17: 33–42.
- MIKLÓS P. (1984): Egy tudós tanító emlékezete. – *A biológia tanítása* 23 (4): 123–124.
- MOLNÁR V. A., TAKÁCS A., HORVÁTH O., E. VOJTKÓ A., KIRÁLY G., SONKOLY J., SÜLYÖK J. & SRAMKÓ G. (2012): Herbarium Database of Hungarian Orchids I. Methodology, dataset, historical aspects and taxa. – *Biologia* 67 (1): 79–86.
- TAKÁCS A., NAGY T., FEKETE R., LOVAS-KISS Á., LJUBKA T., LÖKI V., LISZTES-SZABÓ Zs. & MOLNÁR V. A. (2014): A Debreceni Egyetem Herbárium (DE) I: A „Soó Rezső Herbárium”. – *Kitaibelia* 19 (1): 142–155.
- VOJTKÓ A. (szerk.) (2001): *A Bükk hegység flórája*. – Sorbus 2001 Kiadó, Eger, 340 pp.

Az írás összeállítása során felhasználtuk „Cs. L.” monogrammal jelzett szerzőtől 1940-ben „Harmincötezer növényt gyűjtött, ismeretlen virágokat fedezett fel, de egyetlen tanítványra sem akadt egy igazgató tanító” című, ismeretlen újságban, illetve az „őz” írói álnéven jegyzett, a *Magyar Élet* című újságban 1942-ben Hulják Jánosról megjelent cikkeket.

Beérkezett / received: 2014. 01. 05. • Elfogadva / accepted: 2014. 04. 02.